

William Kelly

• door Gerard Kramer

(1821-1906)

IN HET VORIGE NUMMER VAN FOCUS STOND IN HET KADER VAN DE KERKHISTORISCHE ARTIKELENREEKS EEN STUDIE OVER JOHN NELSON DARBY (1800-1882), DE GRONDELEGGER VAN DE BROEDERBEWEGING. IN HET HUIDIGE NUMMER BESTUDEREN WE HET LEVEN VAN ZIJN BELANGRIJKSTE LEERLING, WILLIAM KELLY.

KELLY HEEFT MIJ VANAF MIJN STUDENTENTIJD GEFASCINEERD DOORDAT HIJ, NET ALS IK, KLASSIEKE TALEN HEEFT GESTUDEERD. DAT IS GOED TE MERKEN IN ZIJN BIJBELCOMMENTAREN. DAAR IS VAAK, VOORAL IN DE VOETNOTEN, TE MERKEN DAT GEZONDE, VERANTWOORDE SCHRIFTUITLEG BEGINT MET EEN DEGELIJKE GRAMMATICALE ANALYSE VAN DE TEKST. DE TEKST VAN DE SCHRIFT ZORGVULDIG VERTALEN EN IN SAMENHANG DAARMEE EVEN ZORGVULDIG UITLEGGEN LIGGEN BIJ HEM OP EEN NATUURLIJKE MANIER IN ELKAARS VERLENGDE, EN DAT OP EEN MANIER DIE WELDADIG AANDOET. DAARNAAST WAS KELLY OOK EEN BEGAAFD TEKSTCRITICUS, ZOALS HIERONDER ZAL BLIJKEN.

Jeugd en studie¹

William Kelly is in 1821 in het Ierse Millesle geboren, als zoon van zijn gelijknamige vader, een landheer. Deze vader stierf op 25-jarige leeftijd, toen de jonge William nog maar twee jaar oud was. Kelly en zijn enige zuster, Sarah, werden opgevoed door hun vrome moeder en een tante. In 1836 ging hij, 15 jaar oud, studeren aan het befaamde Trinity College in Dublin, de universiteit waar ook Darby had gestudeerd. Het toelatingsexamen dat daar moest worden afgelegd, was bijzonder veelomvattend. Bestudeerd moesten worden de eerste vijf boeken van het Nieuwe Testament, een derde deel van Homerus' Ilias, delen van Xenophon en Lucianus, de helft van Vergilius' Aeneïs, en daarnaast selecties uit Horatius, Juvenalis, Livius, Sallustius en Terentius. Dit programma kan ik slechts met afgunst bekijken. Het is aanzienlijk uitgebreider dan een bachelor in de klassieke talen tegenwoordig aan een Nederlandse universiteit krijgt voorgeschoteld. En toen Kelly dit op 15-jarige leeftijd had doorgewerkt, moest hij nog aan zijn studie beginnen! Overigens omvatte deze studie behalve Latijn en Grieks ook wiskunde; daarnaast verdiepte hij zich in het Hebreeuws. Kelly was een veelbelovende, begaafde student. In 1841 studeerde hij af, en behaalde toen, 20 jaar oud, de hoogste onderscheiding in de klassieke talen. Hem

¹ De geboden informatie in dit artikel is grotendeels ontleend aan de biografie van Kelly, geschreven door mijn in 2009 op 58-jarige leeftijd overleden neef E.N. (Edwin) Cross (2004), *The Irish Saint and Scholar. A Biography of William Kelly*, London, en van W.J.Ouweneel (1977, 1978), *Het verhaal van de 'Broeders'. 150 jaar falen en genade, deel I (1826-1889) en II (1890-1978)*, Winschoten. Beide boeken zijn voorzien van een uitvoerige bibliografie.

werd direct een baan in de universitaire staf aangeboden, die hij beleefd weigerde. Toen hem werd gezegd dat hij vanuit deze positie een fortuin zou kunnen verdienen in de wereld, zou hij gezegd hebben: 'Voor welke wereld?'.

Geestelijke ontwikkeling

Kelly was opgevoed in de Presbyteriaanse kerk en kwam tot bekering door het lezen van Openbaring 20:12a, waar staat: *'En ik zag de doden, de groten en de kleinen, voor de troon staan; en er werden boeken geopend. En een ander boek werd geopend, namelijk dat van het leven'*. Hij kwam in 1840 tot de zekerheid dat zijn zonden vergeven waren toen hij huisonderwijzer was geworden bij een rijke familie op het eiland Sark, één van de Kanaaleilanden. Een christin wees hem op 1 Johannes 5:9-10, waar staat: *'Als wij het getuigenis van de mensen aannemen, het getuigenis van God is groter; want dit is het getuigenis van God dat Hij getuigd heeft over zijn Zoon. Wie in de Zoon van God gelooft, heeft het getuigenis in zichzelf; wie God niet gelooft, heeft Hem tot een leugenaar gemaakt, omdat hij niet heeft geloofd in het getuigenis dat God heeft getuigd over zijn Zoon'*. Kort daarna, in 1841, trad Kelly uit de kerk. Hij had intussen namelijk kennisgenomen van de geschriften van Darby en andere 'broeders', en wilde datgene wat hij dankzij hen uit het Nieuwe Testament had geleerd in praktijk brengen. De eerste keer dat Kelly naar een vergadering ging om daar met andere gelovigen in alle eenvoud de dood van de Heer te verkondigen, was er geen enkele broeder aanwezig, alleen twee of drie zusters. Dat betekende dat de volle ver-

antwoordelijkheid voor de ‘hoorbare’ elementen van deze samenkomst op zijn schouders kwam te rusten! Interessant is dat hij tot op dat moment nog nooit een ‘broeder’, had ontmoet. Darby ontmoette hij voor het eerst in 1845. Voordat we de gevolgen van deze ontmoeting beschrijven, kijken we eerst kort naar Kelly’s familielevens.

Vreugde en verdriet

Kelly had zich intussen, in 1842, op Guernsey, een ander Kanaaleiland, gevestigd. Daar kwam hij tot de overtuiging dat hij zich fulltime moest wijden aan het werk van de Heer. Hij trad daar in 1848 in het huwelijk met Elizabeth Montgomery. Het echtpaar werd gezegend met twee dochters. Begin 1850 overleed Elizabeth echter plotseling, en was Kelly op 28-jarige leeftijd weduwnaar. Hij hertrouwde in 1857 met de Elizabeth Emily Gipps, een begaafd taalgelerde. Zij kregen samen twee zonen en vier dochters.

Ontmoeting met Darby

Zoals opgemerkt ontmoette Kelly in 1845 de man wiens werken hij inmiddels bestudeerde. Deze niet geplande ontmoeting vond plaats in een boekwinkel in Plymouth, en zou het leven van Kelly blijvend veranderen. Kort daarna hoorde hij Darby spreken op een grote conferentie in Londen. Zestig jaar later zei hij nog steeds dat hij dit een buitengewoon indrukwekkende toespraak had gevonden! De vriendschap tussen beide broeders zou levenslang duren. Het maakte daarvoor niet uit dat Kelly tot 1872 op Guernsey zou blijven wonen. Darby maakte tijdens zijn reizen naar het continent vaak een tussenstop bij het gezin van zijn vriend.

Kelly’s bediening

Kelly heeft een heel uitgebreide schriftelijke dienst gehad. Op Guernsey werd hij door de tekstcriticus S.P.Tregelles (1813-1875) benaderd om mee te werken aan diens tekstkritische arbeid. Voor de goede orde: tekstkritiek is de wetenschap die op basis van de beschikbare handschriften tracht de oorspronkelijke tekst van de auteur te reconstrueren. Tregelles had zich reeds in 1835 bij de broeders in Plymouth gevoegd, hoewel hij vanaf 1848 in een ander segment van de Broederbeweging terecht zou komen dan waarin Kelly zich bevond. In 1860 publiceerde Kelly een tekstkritische uitgave van de Griekse tekst van het boek

Openbaring. Dat betekent dat hij de Griekse tekst die hij afdruckte, had vastgesteld door zelfstandig alle lezingen van de handschriften te vergelijken. Dit werk verantwoordde en documenteerde hij in uitvoerige voetnoten, afgedrukt onder de Griekse tekst. Daarbij voegde hij zijn eigen Engelse vertaling van de tekst. Dit werk was de eerste Griekse tekstuitgave die op het eiland Guernsey is verschenen². Ik heb een fotomechanische herdruk van dit boek hier voor mij liggen, en kan goed begrijpen dat in de wetenschappelijke wereld de reacties zeer positief waren. Het is een grondig, doorwrocht wetenschappelijk werk. Kelly kon hierbij ook gebruik maken van enkele varianten uit de door Tischendorf ontdekte Codex Sinaiticus. Deze varianten had de ontdekker persoonlijk per brief aan Kelly ter beschikking gesteld -waarvoor Kelly hem zeer erkentelijk was. Tischendorf had tijdens een bezoek aan het St. Catharinaklooster aan de voet van de Sinaï in 1844 bladen van dit perkamenten handschrift ontdekt in een mand waarvan de inhoud bestemd was voor de haard. In 1859 wist hij de monniken te bewegen het handschrift aan de tsaar van Rusland te schenken, onder wiens patronaat het klooster stond, in ruil voor een hun welgevallige benoeming van een hoge geestelijke. In 1933 verkocht de Sovjetregering het handschrift voor 100.000 pond aan het British Museum in Londen³.

Overigens heeft Kelly niet zomaar klakkeloos de lezingen van de Codex Sinaiticus gevolgd bij de vaststelling van zijn tekst – iets dat vaak gezegd wordt over geleerden die meer en oudere handschriften gebruiken dan die ten grondslag liggen aan de zgn. Textus Receptus, waarop de Statenvertaling is gebaseerd. Kelly vermeldt de lezingen van de Codex Sinaiticus, maar weegt ze wel zorgvuldig. Deze varianten bespreekt hij in de inleiding van zijn werk. Zorgvuldig legt hij uit waarom hij een lezing van de Codex Sinaiticus accepteert of niet. Niet de vraag ‘wat is het oudste handschrift?’, maar ‘wat is de beste lezing?’ was de vraag die Kelly steeds weer wilde beantwoorden. Om dat goed te kunnen doen is grondige kennis nodig van de persoonlijke stijl van de Bijbelschrijver – in dit geval dus Johannes – en

2 *The Revelation of John. Edited in Greek, with A New English Version, and A Statement of the Chief Authorities and Various Readings*, Guernsey / London 1860, 2nd edition 1868/9; een fotomechanische herdruk verscheen in 1995 bij uitgeverij Chapter Two in Londen.

3 Zie J.J.Thierry (1982), *Korte geschiedenis van de tekst van het Nieuwe Testament*, Kampen, p.29.

van de (leerstellige) inhoud van diens werk.

Daarnaast heeft Kelly een groot aantal Bijbelcommentaren het licht doen zien, en verder brochures over een veelheid van Bijbelse onderwerpen⁴.

Het is leuk om te lezen hoeveel waardering de als classicus opgeleide nieuwtestamenticus en ‘Open Broeder’ prof. F.F.Bruce (1910-1990) had voor Kelly’s beheersing van het Grieks, die vooral in zijn Bijbelcommentaren blijkt. Bij de vertaling van 2Thess.2:6 kiest Kelly ervoor het woordje ‘nu’ te trekken bij het beginwoord ‘en’, zodat vertaald wordt ‘En nu, u weet wat hem tegenhoudt’ – zo ook de Telosvertaling -, en niet ‘En wat hem nu tegenhoudt’. Bruce geeft Kelly gelijk, en stelt dan de vraag⁵: ‘Maar hoe ontdekte hij (Kelly) dat het construeren van ‘nu’ met ‘wat hem tegenhoudt’ onjuist was? Geen grammatica of woordenboek vertelde hem dat⁶; het was zijn brede en nauwkeurige vertrouwde met het Griekse taaleigen dat hem dit duidelijk maakte, een vertrouwde die de vrucht is van lang en geduldig studeren’. Volledig mee eens! Vertalen is meer dan Griekse woorden door Nederlandse vervangen. Zo wist hij ook de lexicograaf Scott⁷ te overtuigen van de juiste vertaling van het slot van 2Thess.2:2. Dat moet zijn ‘alsof de dag van de Heer al aangebroken zou zijn – en niet ‘... aanstaande was’.

Ook heeft Kelly een tweetal Bijbelstudietijdschriften geredigeerd en uitgegeven, nl. *The Prospect* (1848-1850) en *The Bible Treasury* (1857-1906; na Kelly’s overlijden in 1906 voortgezet tot 1920). Met name dit laatste tijdschrift bracht ook een omvangrijke correspondentie met zich mee. Zijn commentaren en op schrift gestelde lezingen verschenen vrijwel altijd eerst als artikelen in de *Bible Treasury* en daarna in boekvorm.

⁴ Veel van zijn geschriften staan op het internet; zie <http://www.stempublishing.com/authors/kelly/>

⁵ F.F.Bruce (1980), *In Retrospect. Remembrance of Things Past*, Glasgow, p.293.

⁶ Inmiddels wel: zie Friedrich Blass / Albert Debrunner (1976), *Grammatik des neutestamentlichen Griechisch*, bearbeitet von Friedrich Rehkopf. 14., völlig neubearbeitete und erweiterte Auflage, Göttingen, §442.8d.

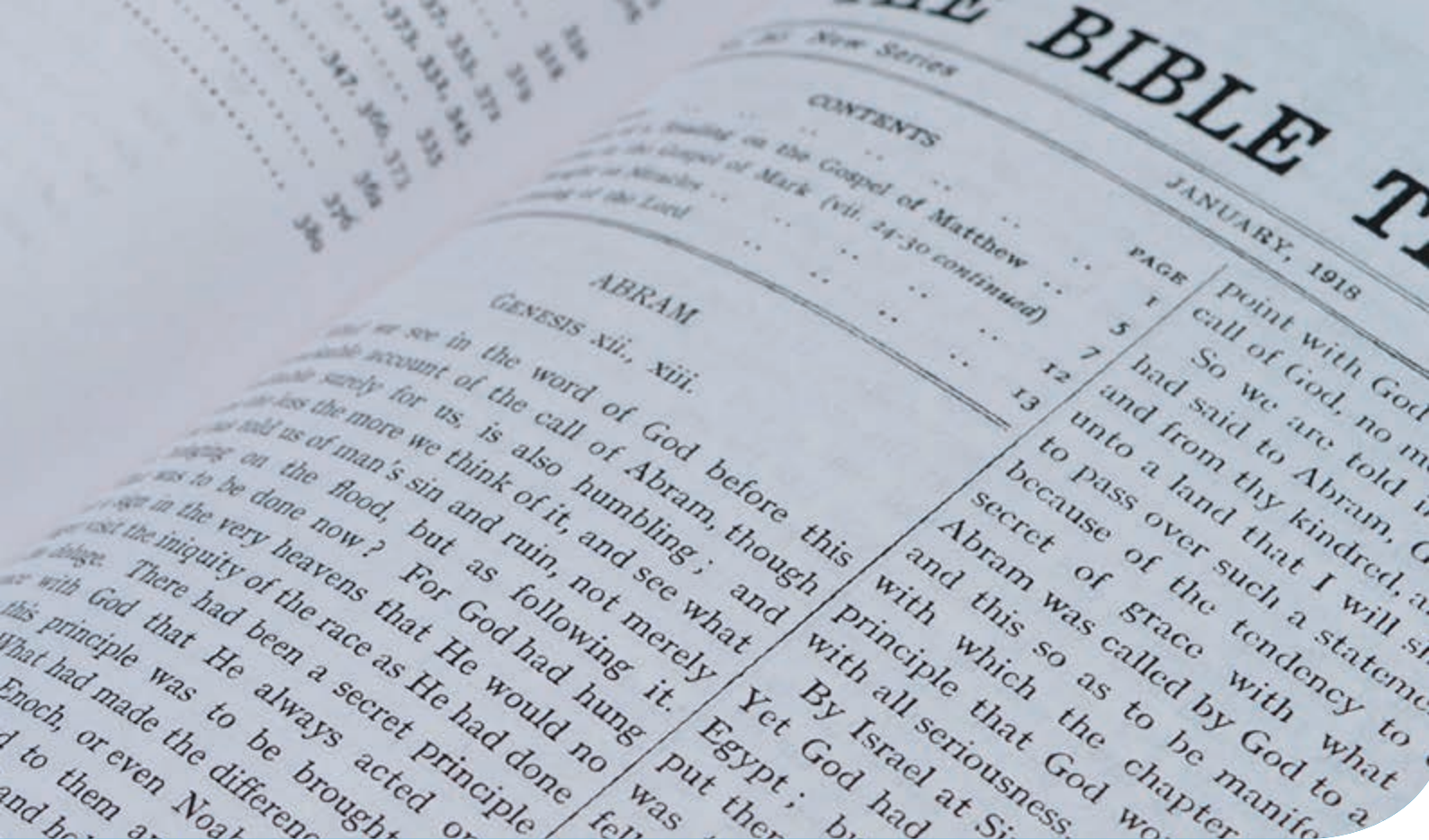
⁷ Eén van de auteurs van het nog altijd toonaangevende, inmiddels herziene standaardwerk *A Greek-English Lexicon*, compiled by Henry George Liddell and Robert Scott. Ik bezit de editie van 1973.

Uitgever van Darby's geschriften

Kelly heeft ook als verdienste gehad dat hij al vroeg de waarde inzag van de geschriften van Darby. Hij redigeerde en verzorgde de uitgave van diens *Collected Writings* (34 delen) en zijn *Letters* (3 delen) en vertaalde zijn *Synopsis of the Books of the Bible* uit het Frans in het Engels, op zo'n manier dat de vertaling van betere kwaliteit was dan het origineel. 'Lees Darby!' was zijn devies.

Naast deze omvangrijke schriftelijke arbeid was Kelly ook een begaafd spreker in de vergaderingen van de Broeders en op conferenties. Ook sprak hij regelmatig in de open lucht en bij begrafenissen. Zijn predikarbeid werd zeer gezegend: in 1872 waren er vier vergaderingen op Guernsey – waarvan die in Val Nord 800 personen bedroeg - en één op het naburige eiland Jersey.

Blackheath

In 1872 verhuisde Kelly met zijn gezin naar Blackheath, iets ten zuidoosten van Londen. Hij zou er 35 jaar wonen. In 1884 overleed daar zijn tweede vrouw op 53-jarige leeftijd. Kelly was toen 63; hij is tot zijn dood weduwnaar gebleven.

Ontslapen

In de lente van 1905 ging de gezondheid van Kelly achteruit. De dokter schreef hem rust voor, en daarom was hij dankbaar voor de uitnodiging van dr. Heyman Wreford om bij hen thuis in Exeter rust te houden. Na twee maanden voelde hij zich zozeer hersteld dat hij weer aan het werk ging en naar Blackheath terugkeerde. Hij begon meteen met het houden van een serie lezingen over de brieven van Johannes. In juni ging hij voor het laatst naar Plymouth en naar de Kanaaleilanden.

In de herfst nam hij actief deel aan een conferentie in Southampton. Daarna adviseerde dr. Wreford hem terug te keren naar Exeter om daar rust te nemen. Kelly leed inmiddels aan suikerziekte. Pas met de jaarwisseling volgde hij het advies van zijn vriend op. Opnieuw volgde een korte opleving: op 25 februari 1906 sprak hij een groot gezelschap toe in de Great Victoria Hall in Exeter. Het onderwerp was *De leer van Christus* – dit was zijn laatste openbare optreden. Enkele dagen voor zijn ontslapen zei hij: ‘Ik heb mijn werk voor Christus gedaan. Ik wil heengaan. Anderen zullen kracht ontvangen om hun werk te doen, maar het mijne is klaar’. Vlak voor zijn heengaan op 27 maart 1906 hoorde men hem zeggen: ‘O mijn Heiland! O mijn God!’.

